

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ В ОКРЕМИХ СТАДІЯХ ТА У ОСОБЛИВИХ ПОРЯДКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

О. М. Дроздов

Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», докторант кафедри кримінального процесу,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПРОБЛЕМ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

В даний час значної актуальності набула тема перегляду судових актів. Це пов'язано, насамперед, з проведенням судової реформи та прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК), а так само з діяльністю міжнародних органів, зокрема, Європейського суду з прав людини. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (далі — Конвенція) закріплює право кожної людини при визначенні її цивільних прав та обов'язків на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону (п. 1 ст. 6 Конвенції). Відповідно до ч. 1 ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Це означає, що держава зобов'язана забезпечити в повному обсязі здійснення права на судовий захист (в тому числі і від допущених судових помилок), який повинен бути справедливим, компетентним і ефективним. Цей обов'язок також впливає із загальновизнаних принципів і норм міжнародного права, зокрема, закріплених у ст. 8 і ст. 10 Загальної декларації прав людини і в ст. 2 та ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.

Таким чином, учасники кримінального провадження мають право домагатися виправлення допущених судами помилок, перевірки вищестоящими судами законності та обґрунтованос-

ті рішення, прийнятих нижчестоящими судовими інстанціями, оскільки правосуддя, за своєю суттю, визнається таким лише за умови, якщо воно забезпечує ефективне поновлення.

Адже судове рішення не може бути визнано справедливим і правосудним, а судовий захист — повним й ефективним, якщо допущена судова помилка. Стаття 14 (п. 6) Міжнародного пакту та ст. 3 Протоколу № 7 до Конвенції передбачають, що судове рішення підлягає перегляду, якщо «якось нова чи нововиявлена обставина незаперечно доводить наявність судової помилки».

У зв'язку з наведеним зазначимо, що провадження за нововиявленими обставинами є виключним (екстраординарним) різновидом судових проваджень з перегляду судових рішень у кримінальному процесі.

Далі розглянемо окремі аспекти порядку здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами.

Правом подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами наділені учасники судового провадження. Учасниками судового провадження відповідно до п. 26 ст. 3 КПК є сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, а також інші особи, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених КПК, здійснюється судове провадження.

При поданні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами судового рішення будь-якої інстанції слід враховувати вимоги п. 1 ст. 463 КПК про те, що заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подається до суду тієї інстанції, який першим допустив помилку внаслідок незнання про існування таких обставин.

Строки звернення про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами визначені у ст. 461 КПК. Заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами може бути подано протягом трьох місяців після того, як особа, яка звертається до суду, дізналася або могла дізнатися про ці обставини. Обчислення наведеного строку проводиться за правилами ст. 115 КПК, але при цьому важливе значення має правильне визначення моменту, з якого його належить відраховувати.

Натомість перегляд за нововиявленими обставинами виправдувального вироку допускається лише протягом передбачених законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

За наявності обставин, які підтверджують вчинення особою більш тяжкого кримінального правопорушення, ніж те, за яке вона була засуджена, судове рішення може бути переглянута за нововиявленими обставинами протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за більш тяжке кримінальне правопорушення. Однак у разі наявності обставин, які підтверджують невинуватість засудженого або вчинення ним менш тяжкого кримінального правопорушення, перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами строками не обмежено.

Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подається в письмовій формі.

У заяві про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами зазначаються:

1) найменування суду, до якого подається заява про перегляд (суд визначається відповідно до вимог ст. 463 КПК);

2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування), поштова адреса особи, яка подає заяву, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

3) ухвала або вирок суду, про перегляд якого за нововиявленими обставинами подається заява;

4) обставини, що могли вплинути на судові рішення, але не були відомі та не могли бути відомі суду та особі, яка звертається із заявою, під час судового розгляду з зазначенням конкретної нововиявленої обставини, тобто обставини, що відповідно до ч. 2 ст. 459 КПК може бути підставою для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами;

5) обґрунтування з посиланням на обставини, що підтверджують наявність нововиявлених обставин, та зміст вимог особи, яка подає заяву (у такому обґрунтуванні обов'язково слід підтвердити нововиявлену обставину посиланням на докази та пояснити, як ця обставина могла вплинути на судові рішення, також слід навести прохання особи про бажане для неї рішення суду за наслідками провадження за нововиявленими обставинами), до суду;

б) перелік документів та інших матеріалів, які додаються, а саме довіреність на представництво, копії заяви для інших осіб, які беруть участь у справі, копію судового рішення, про перегляд якого ставиться питання, інші документи чи їхні копії, що можуть мати значення для правильного вирішення справи, тощо.

Оскільки принцип змагальності (ст. 22 КПК) передбачає право ознайомлення із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами інших осіб, які беруть участь у справі, тому до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами слід додати її копії в кількості, необхідній для їх надіслання сторонам кримінального провадження та іншим учасникам судового провадження, а також бажано приєднати копії доданих до неї письмових матеріалів у такій же кількості. Ця вимога не поширюється на особу, яка тримається під вартою. При цьому, якщо особа не дотрималась якоїсь із вимог до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, зазначених у ст. 462 КПК, і відсутність певної інформації не дає можливості суду вирішити питання про відкриття провадження за нововиявленими обставинами, суд залишає заяву без руху і пропонує особі виправити виявлені недоліки (ч. 2 ст. 464 і ч. 3 ст. 429 КПК).

Також особа, яка подає заяву, має право додати до неї документи або копії документів, які мають значення для кримінального провадження і не були відомі на час ухвалення судового рішення.

Заява підписується особою, яка її подає. Якщо заяву подає захисник, представник потерпілого, то до неї додаються оформлені належним чином документи, що підтверджують його повноваження.

Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подається до суду тієї інстанції, який першим допустив помилку внаслідок незнання про існування таких обставин. Проте заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у разі вчинення суддею злочину, внаслідок якого ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення, подається до суду тієї інстанції, суддею якого він був.

Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, що надійшла до суду, передається в порядку чер-

говості судді суду. Слід мати на увазі, що у розгляді заяви та перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами не має права брати участь суддя, який брав участь в ухваленні судового рішення, про перегляд якого порушується питання.

Не пізніше наступного дня після надходження заяви до суду суддя перевіряє її відповідність вимогам ст. 462 КПК і вирішує питання про відкриття кримінального провадження за нововиявленими обставинами.

До заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, яка не оформлена згідно з вимогами, передбаченими ст. 462 КПК, застосовуються правила ч. 3 ст. 429 КПК, а саме — така заява повертається особі, яка її подала. Копія ухвали невідкладно надсилається особі, яка її подала, разом із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами й усіма доданими до неї матеріалами.

Відкривши кримінальне провадження за нововиявленими обставинами, суддя надсилає учасникам судового провадження копії ухвали про відкриття провадження, заяви про перегляд і признає дату, час та місце судового засідання, про що повідомляє зазначених осіб.

Особа, яка подала заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, відповідно до ст. 465 КПК має право відмовитися від заяви до початку судового розгляду. Утім зазначена норма КПК не ураховує особливості процесуальних статусів учасників процесу. Тому, виходячи з природи захисту та представництва у кримінальному судочинстві, вбачається можливим застосування в цьому випадку кримінального процесуального закону з урахуванням засад кримінального провадження та загальних положень, що визначають процесуальний статус сторін у кримінальному провадженні. Отже засуджений або виправданий вправі відкликати заяву свого захисника, за винятком випадків, коли участь захисника є обов'язковою (ст. 52 КПК), адже в цьому випадку участь захисника не залежить від волевиявлення засудженого чи виправданого. Також зазначеними особами не може бути відкликана заява їх законного представника. Захисник засудженого або виправданого може відкликати свою заяву тільки за згодою самого засудженого або виправданого, а якщо засуджений або виправданий є неповнолітніми, то повинна бути також зго-

да їх законних представників. Потерпілий вправі відкликати як свою заяву, так і заяву свого представника. Представник потерпілого має право відкликати свою заяву тільки за наявності згоди потерпілого.

У разі прийняття відмови від заяви суд закриває кримінальне провадження за нововиявленими обставинами, про що постановляє ухвалу. Особа, яка відмовилася від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, не має права повторно звертатися до суду з такою самою заявою з тих самих підстав. Проте таке звернення може відбутися у зв'язку з виникненням чи встановленням інших нововиявлених обставин, передбачених ч. 2 ст. 459 КПК, ніж ті, на які посилалася особа при поданні заяви.

Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами розглядається судом протягом двох місяців з дня її надходження згідно з правилами, передбаченими КПК для кримінального провадження в суді тієї інстанції, яка здійснює перегляд. Відповідно до ч. 7 ст. 31 КПК перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами здійснює суд у такому самому кількісному складі, в якому вони були ухвалені (одноособово або колегіально).

Про дату, час та місце розгляду заяви повідомляються учасники судового провадження. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви і перегляду судового рішення.

Подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами автоматично не зупиняє виконання такого рішення. Однак суд під час підготовки справи до розгляду або під час розгляду своєю ухвалою може зупинити виконання судового рішення, яке переглядається, до закінчення перегляду. Таку ухвалу може бути постановлено судом як з власної ініціативи, так і за клопотанням особи, яка бере участь у справі

Суд має право не досліджувати докази щодо обставин, що встановлені в судовому рішенні, яке переглядається за нововиявленими обставинами, якщо вони не оспорюються.

За наслідками кримінального провадження за нововиявленими обставинами суд має право:

- 1) скасувати вирок чи ухвалу і ухвалити новий вирок чи постановити ухвалу;

2) залишити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення.

При ухваленні нового судового рішення суд користується повноваженнями суду відповідної інстанції. Отже, якщо судове рішення за нововиявленими обставинами переглядається судом першої інстанції, суд, ухвалюючи нове рішення, повинен керуватися ст.ст. 284, 335, 373, 501, 513 КПК. У разі, коли судове рішення за нововиявленими обставинами переглядається судом апеляційної інстанції, суд, ухвалюючи нове рішення, повинен керуватися ст.ст. 284, 335, 373, 407 КПК. Якщо таке судове рішення переглядається судом касаційної інстанції — слід керуватися ст.ст. 284, 335, 436 КПК. ВСУ при ухваленні нового судового рішення керується ст.ст. 284, 335, 454 КПК.

Судове рішення за наслідками кримінального провадження за нововиявленими обставинами може бути оскаржене в порядку, передбаченому КПК для оскарження судових рішень суду відповідної інстанції.

Важливо пам'ятати, що з набранням законної сили новим судовим рішенням втрачають законну силу судові рішення інших судів у цьому кримінальному провадженні.

Н. Р. Бобечко

Львівський національний університет імені Івана Франка,
доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ У СТАДІЯХ АПЕЛЯЦІЙНОГО ТА КАСАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

1. У науці кримінального процесу аксіоматичним вважається положення про те, що предмет доказування єдиний для всіх стадій кримінального провадження, окрім стадії виконання судових рішень.

Однак згідно з ч. 1 ст. 404 КПК України суд апеляційної інстанції при перевірці судового рішення обмежений процесуальними вимогами, викладеними в апеляційній скарзі, і не